

„ASACHI“

REVISTA ȘTIINȚIFICA LITERARA

*Comitetul de Redacțiune: Dr D. Cantimir, I. Negre, C. Hogaș,
N. Juravschi, cu colaborarea membrilor Societății Asachi.*

Dăm loc în fruntea foii scrierei D-lui I. N. Mironescu, învățător în comuna Dochiea Jud. Neamțu. Am fi fericiți ca toți învățătorii să fie la înălțimea concepțiilor D-lui Mironescu, și să-și înțeleagă așa de acurat misiunea ce singuri ș-au impus-o. Indemnăm pe toți învățătorii cetitorii, să dea totă atențiunea justelor vederi și aprecieri espuse în scrierea de față, fiind că ele resumă, în puține cuvinte, ceia ce alții au încercat a spune în zeci de volume.

Rolul învățătorului rural, datoriea, purtarea sa spre a pute face ca scoala să fie iubită și să dea foloase dorite¹).

Care este rolul ce am de indeplinit și pentru care sunt chemat în această comună?

Eată o întrebare, care ar trebui să ni-o punem fiecare din noi, să o auzim tot-de-a-una sunând la urechia conștiinței noastre și, în ori-ce moment, să fim gata și apși a-i răspunde prin fapte.

Am rolul de învățătorii, de educator, de moralizator, cu alte cuvinte sunt chemat să fac, cu generațiu-

¹)—Teza susținuta cu ocazia conferințelor.

nea ce'mi este incredințată, un pas în toate privințele în imensa cale a progresului.

Am rolul de învățator, rol mare și sfânt! Dar, pentru a corespunde acestei sacre și nobile chemări, pentru ca să pot *debuta* cu bun succes pe scena sanctuarului luminei, ca să fiu un bun învățator, trebuie să știu *cum* am să înveț pe alții, *cât* și *ce*.

În luminarea sufletului copilului, în predarea cunoștințelor, trebuie să am de aproape în vedere și să țin samă, că sufletul său se dezvoltă după anumite condițiuni și legi. Trebuie să țin samă de gradul său de dezvoltare fiisică și sufletescă, de gradul său de percepere; trebuie să știu că dobîndirea, pastrarea și prelucrarea cunoștințelor nu poate ajunge la rezultatul fericit de cât numai atunci când vom proceda: de la reprezentări la noțiuni, de la simplu la compus, de la concret la abstract, de la aproape la departe, de la efecte la cauze, de la exemple la reguli, căci acesta este calea pe care se dezvoltă natura atât interioară cât și exterioară a copilului; și numai procedând în modul acesta voi fi în drept a cere de la fie-care, pe cât i-ar permite puterile sale.

După ce știu chipul cum se dezvoltă sufletul copilului și ce cale trebuie să urmeze în dezvoltarea lui, mă întreb: ce fel de cunoștinți trebuie să introduc și să deștept în sufletul său?

În îndeplinirea misiunii de învățator, trebuie să am sepat în sufletul meu, că cunoștințele, ce voi introduce în sufletul copilului, trebuie să fie conforme cu cerința timpului; adică învățămîntul trebuie să fie conform *culturei* statului în care trăesc. Fie-care epocă, fie-care stat are și a avut gradul său de cultură deosebită: altă cultură a caracterizat timpurile antice, alta evul mediu, alta este cultura noastră și alt caracter, pôte cu to-

tu deosebit, va avea cultura generațiunii ce ne va succede. Rolul meu, ca învățător, este, să împărtășesc ceia ce cere cultura actuală sufletelor menite spre dezvoltare, ca și dânsele, la rândul lor, să facă un pas spre progres.

Cultura ne spune, că orî ce am voi să introducem în sufletul copilului să fie *adevărat și practic*.

Copilul, când vine la școală, are tot fizicul format; asemenea sufletul său încă de a casă a început a se dezvolta; cu alte cuvinte toate elementele lui, asupra cărora trebuie să se întindă activitatea noastră, sunt ca o materie ductilă și maleabilă, capabilă de orî ce formă am voi să'i dăm, și păcatul este ne-expiabil pentru învățător, dacă din cauza neghibăciei sau neștiinței lui, ar da o direcție străină sau falșă acelor elemente fragile. Este de absolută necesitate, când vin să'mi încep rolul pe scena sanctuarului luminei, să mă întreb cu rigurositate: sunt apt sau nu pentru acest rol, ca nu pe urmă să fiu prada torturilor conștiinței, fiind că am comis atâtea crime, nenorocind atâtea ființi inocente și a căror viață pôte era mai fericită, dacă nu cădeau victimă neghibăciei mele. *Trebuie să sim pe deplin convinși că de la noi atârnă fericirea sau nefericirea generațiunii viitoare, trebuie dar față cu această sublimă afacere, să'mi zic: am misiunea să formez oameni spre prosperarea și fericirea patriei și nici de cum meseria de a face lucruri pentru câte-va zile sau luni.*

Așa dar când vine copilul la mine, ca să'i aprind candela sufletului său, sau să'i dau lumina de care ainte necesitate, trebuie să am prevederea, ca totă ideea, totă noțiunea ce va intra în mintea sa, să fie clară, bine înțelesă și adevărată. E contra conștiinței și dreptei rațiuni, de a învăța pe copii lucruri greșite și adevărate. Știința înainteză continuu pe calea pro-

gresului, născocoște adesea-ori adevăruri noue în locul celor vechi, eu trebuie să fiu în curent cu ea, mă voi feri de asemenea de extremul opus: să nu împărtășesc copiilor cunoștinți, care până acuma sunt numai niște ipoteze și asupra cărora știința nu și-a dat cuvântul din urmă dacă pot fi adevăruri sau nu.

- Voiu căuta, în același timp, ca ori ce cunoștință, ce se va lipi de sufletul copilului, să-i deștepte un *interes* să-i fie un *câștig* și un *folos practic pentru viață*. „*Non scolae sed vitae discitur*“ zice proverbul latin. Lucruri pentru care copilul nu arată nici un interes, nu sunt altceva, de cat o pierdere de timp și o sforțare zădărnica de minte.

Acesta este rolul ce am de îndeplinit, față cu dezvoltarea inteligenței copilului; dar în paralel cu dezvoltarea intelectuală, trebuie să mergă dezvoltarea fizică. *Nu facem nimic, dacă vom căuta numai să immagasinăm în mintea copiului sume enorme de cunoștinți, și dezvoltarea fizică, o vom lăsa în voea întâmplărei;* fizic sănătos și caracter bun se cer tot atât de riguros ca și cultura sufletului. Alt-fel de sentiment, alt-fel de curaj alt fel judecă omul sănătos și alt-fel cel care suferă: „*Mens sana in corpore sano*“ zice proverbul latin. Trebuie dar să dezvoltăm în copil, în mod armonios, toate puterile sale, prin urmare și puterea lui fizică; și, ca să ajungem acest țel atât de dorit, nu avem de cât să înrădăcinăm, în sufletul copiilor, principii și exemple de bun traiu, de curățenie, să-i facem, spre acest scop, să vie tot-de-a-una curății la școlă, să-și ție lucrurile în bună regulă, să-i deprindem a se feri de abuzurile de tot soiul, să ie dăm exemple pipăite despre cutare om séu copil, că s'au îmbolnăvit din cutare sau cutare cauză, să căutăm, prin ori ce mijloc posibil, ca să le insuflăm ură asupra beției, să le arătăm consecințele fu-

este ce decurg din ea și care astăzi rod societatea noastră.

Rolul de moralist

Aici activitatea învățătorului trebuie să fie așintită mai mult de cât ori unde, mai ales că în societatea noastră imoralitatea a ajuns la culme. Ar fi just și natural, ca de care să fim morali, să avem adânc separe în sufletul nostru principiile virtuții, principiile adevărului și a binelui; dar cu toate acestea e de plâns, când videm că oamenii morali fac excepția, pe când imoralii alcătuiesc regula. În timpul de față, acela care nu știe a țigana, a trage pe șfară, a face gheșefturi, a vorbi echivoc, nu este de aplaudat, trece de om fără experiență și nepriceput. Sunt puțini și foarte restrâns numărul acolora, care știu *a prețui lucrurile după justa lor valoare și a trăi conform cu această drăpă prețuire.*

Cum să procedăm, ce precauțiuni trebuie să luăm ca să putem scote acest verme, să vindecăm această bôlă, care rôde arborele moral? Nici un mijloc mai just, nici un medicament mai eficace nu putem pune în aplicare, pentru a ajunge scopul sacru de a moraliza oamenii societății actuale, de cât deșteptându-le justa rațiune, făcându-le pricepute principiile virtuții și a moralei; iar cât privește noua generațiune, lastări ai românismului pentru care teoriile și principiile morale n'au nici un resunet, fiind că sufletul lor încă nu este apt de a perzepe ast-fel de idealități, mai cu osebite când vin întâi la scôlă; pentru dânșii, zic, vom căuta să ne punem pe un tărâm cât se pôte măi eficace, că să ne pôtă înțelege și, înțelegându-ne, să lucreze prin însuși propriile lor forțe în desvoltarea lor morală. Am zis mai sus, că sufletul copilului numai atunci se desvoltă pe o ca-

le mai dreptă și mai ușor, când are lucrul despre care îi facem teorie în vederea lui; tot așa trebuie să urăm și în dezvoltarea lui morală. Eu care sunt meritul sădi primele noțiuni morale, trebuie să fiu un adevărat exemplu de morală în toate purtările mele cu dânsul; voiu căuta ca el singur să facă experiența și să înțeleagă faptele morale din cele imorale, binele de reu; în lecțiile de istorie și religie avem tărâmul cel mai deschis și cu mai multe exemple. Insemnatatea familiei în educațiunea morală are cel mai mare rol; căci, în cele mai multe cazuri, calitățile și defectele, caracterul unui individ, sunt rezultatul primelor deprinderi, primelor impresii ce a câștigat în casa părinților săi; de aceea vom căuta a sfătui cu totă ocazia pe părinți să nu dea pilde de rea moralitate copiilor, să-i deprindă a spune tot-dea-una adevărul, să pedepsască minciuna și furtul.

Datoriile și maniera învățătorului.

Locuitorii noștri de la sate, în starea de înapoere și necultură în care să află, nu pot înțelege *bine-făcătoria înriurire a instrucțiunei*. În sufletul lor nu s'a putut imprimă până acum *dorul de solósele ce ne dau razele secunde ale științei*. Cui incumbă această nobilă și sacra misiune de a convinge pe țaran și să'l facă să *ubescă și să privească școla și pe învățători ca niște factori bine-voitori și destinați spre prosperarea și fericirea lui*? Cui cade sarcina să facă *pe părintele sătân să-și dea cu mult dor și iubire de inimă pe fiul său la școlă*? De sigur că acest rol nobil îl are numai și numai învățătorul. *Grea este sarcina! Mai ales în timpurile actuale, când sërmanul sătân privește școla cu un ochiu de dispreț, nenumărate sunt obstacolele ce întâlnește învățătorul pentru ajungerea acestei stele sacre, care abia*

a început a'și arăta rezele la orizontul dorințelor noastre ; dar cu cât lupta va fi mai grea, cu atât victoria va fi mai strălucită și onoarea învingătorului va fi mai mare !

Ca să pótă însă învățătorul triumfa și ca să ajungă la isbândă, trebuie să posadă un tact și o manieră din cele mai dulci, mai afabilă și mai apropiată de inima și sufletul sâtenului, prin care să'l pótă face să iubească, să respecte școala și să se simță atras de magnetismul ei folositor, va trebui să'l facă cunoscute folósele practice ce póte trage din știință, îl va spune că *numai atunci va fi bun agricultor, bun mescriaș, bun industriaș, când va cunoște bine natura ocupațiunei sale, când va ști să lucreze după o sistemă, după un plan bine chibzuit, numai atunci labórea îi va da în schimb un profit și nu o pierdere*; va trebui să desvolte în sufletul său spiritul de economie, cum să se folosască de timp, precumpănind forțele fizice. Să'l asigurăm că numai când va ști carte *va fi adevărat om și nu uneltă a altora*, numai atunci își va cunoște drepturile și datoritiile de cetățen, numai atunci va fi mai moral, numai atunci sărăciea, care bate la ușa lui, bólele care îl extermină, beștea care îl face din om animal, vor dispăre și numai atunci își va cunoște rolul ce are de îndeplinit în lume ca ființă inteligentă.

Învățătorul în comună este omul cu patru ochi și ca atare, trebuie să fie pildă de om moral, de om cu știință, de cel mai bun gospodar; la casa lui trebuie să domnescă ordinea curățenia și estetica, așa că sâtenul să aibă de unde lua exemplu și ce să diștepte în el gustul pentru un mai bun traiu.

În afacerile ce va ave învățătorul cu sâtenii trebuie să se vadă un raport prietenesc, el trebuie să știe cum să dea bun finit cutărei afaceri, el trebuie să sfătuască cu fie-care, trebuie să îndrepte pe cel vicios, trebuie să în

curajeze pe cel slab, trebuie să diştepte conştiinţa a dormită a săténului, spiritul său de ordine, de sociabilitate, trebuie să aprindă în sufletul său dorinţa pentru o viaţă mai fericită.

1883 August 26

Ioan N. Mironescu

Invătător în Dochia Jud. Neamţa

SUNT MEMBRU REDACTOR

No. 5.

Ce-or fi făcând în Piatră azi toţi amicii mei?
 Măntreb în tot momentul, gândindu-mă la Ei.
 Sunt sănătoşi? Sunt bolnavi? Petrec ei rău sau bine?
 Se mai gândesc în trecăt vr'o dată şi la mine?
 Sau poate că cu toţii s'au dat la afion,
 Şiau adoptat credinţa, absurd'a lui Platon?

.....
 Or fi căzut la lene, cum am căzut şi eu,
 S'or fi 'nchinat cu toţii puterii lui Morfeu?
 Şi săturaţi să'nghită la hapuri şi găluşte,
 Or fi tocmit vr'o babă să'i apere de muste.

.....
 Vedând poate căldura, că este foarte mare,
 Temutu-s'au Ei poate, de bola de turbare?
 Şi răsturnaţi pe lauri, plutind în tainici vise,
 Se evantez în pace cu operile scrise?
 Ori poate că'n vacanţă s'or fi lăsat de scris,

Or fi găsit în lume un tainic paradis,
 În care stând a lene, cu zinele de gât,
 Au inventat Olimpul să scape de urit.
 Or fi vânând Ei pôte, vr'o blândă Căprieoră,
 Cu aurie costiță, cu albă lăcrămioră?
 Descoperit-au pôte vr'un nou Aerostat
 Și fără pașapörte la Cer s'au înălțat?
 E drept că pot să ridă, din marca înălțime,
 De-a, noastră îngânfare și tristă micșurime
 Că pot ca să respire, în plină libertate,
 Un aer fără pete, și fără de păcate.
 Dar înălțimea însă, ori unde te va duce,
 Tot pe pământ acilea te-aduce să te culce;
 Și când purtăm cu fală corone, lauri, foi
 Cu ironica'u buze, Ea ride-atunci de noi
 Ș'apoi ar fi o cale pribegă și ușoră,
 Ar fi chiar și revista s'o tragă azi pe șfără.
 Când ne-am legat cu toții să scrim cât vom putea,
 Nu! asta nu se pôte! nici într'un mintea mea.
 Mai lesne cred că dânșii luat'au altă cale,
 Ca fac pôte o cură de ape minerale,
 Că el să plimb cu toții pe-a dimineții rouă
 Bënd apa minunată ce'i zic numărul două¹⁾

II.

În marea isolare în care me găăsesc
 Adese ori la dânșii Eu ast-fel mă gândesc,
 Căci suveirul dulce, ce'i las uște confrății,
 Cu greu poți în vieță de el să te despartii;
 Și'n el găsiam simțire știință și talente,
 Ce încălđiau adesea acele reci momente,
 De care vieța noastră ades e 'npresurată,

¹⁾ — În Peatră sunt mai multe Isvörc de apă Minerală din care cea cu No. 2 are un caracter purgativ

Când s'orta ne intinde o mână înghețată.
 Avîntul tinereții și schimbul de idei,
 Electrica schintee ce eu gășian. In Eî,
 In negura uitării azi pare adormită,
 Și pana'mî lăncezește, uitată, ruginită.
 V'aduceți p'ote-aminte, de ziua-aceia 'n care
 Voi me numirați membru, votând a mea chemare,
 Să scriu verđi și uscate odată chiar pe lună,
 Cum imi jucarați festa, o festă-atât de bună?
 Cum Eu plecal prin lume, ceva să meditez,
 Cum inceput pe dată, caî verđi ca să visez ;
 Cum m'am plimbat in fine, intocmai ca năluca
 O dată prin Atena, aldată prin Caluga?
 Cum am scăpat cu fuga din țară de la Ruși
 Și cum, fără de veste, m'am nămolit in Huși?
 Posnașă vieță duce un membru redactor
 Și greu să tórce astă-zî al lumei vast fuior,
 Când nimăruî nu'î place ca să'l atingi la râe,
 Ci toți vor să s'afume cu smirnă și tămâe.
 Dar voi fideli apostoli, martiri d'aceiași cruce,
 Ori unde vântul s'ortei in lume vă va duce,
 In bine sau restrîște, cu voi cer a 'npărți
 Și rozele și spiniî ce 'n cale vom găsi.
 Și tu Pétră slăvită, oraș de veselie,
 In care flórea crește pe stâncea argintie,
 Când fruntea ți se'unalță, se perde printre nori,
 Si picură din trănșii suave lăcrămiori
 Să știi că'î al meu suflet, ce'n tainice suspine,
 El lăcrăméază-atuncea și plânge după tiue.

G. Boteanu.

M. E. HAECKEL**DESPRE DARVIN, LAMARCK ȘI GOETHE**(Urmare) ¹⁾.

Defectul cel mai mare al operei lui Lamarck, e neapărat insuficiența cantității observațiilor și experiențelor, care le aduce în sprijinirea vastelor sale vederi. Savanții de atunci țineau, ca și cei de azi, să aibă în mână fapte tangibile. Atunci, ca și azi, prin o contradicțiune curioasă, așteau pentru teoriile cele mai bine întemeiate, cu atâta mai mare neîncredere și ostilitate cu cât erau mai aproape de adevăr; și tot în acelaș timp admiteau, ba chiar susțineau, cele mai absurde ipoteze, cele mai nerezonabile superstiții. Dintre probele experimentale ale teoriilor, cele mai accesibile sunt acele relative la o observațiune specială sau experiență izolată, dar isbitore. Darwin datorește, în mare parte, succesul său, înșirării multor observațiuni și experienți speciale, într'un mod surprinzător de clar Lamarck era lipsit, de această resursă, bazându-se prea mult pe puterea deducțiilor sale și pe logica sa de savant.

Este de cel mai mare interes de a compara între dânsii, pe acești trei naturaliști, la care ideea evoluțiunii, care e fundamentul științei noastre actuale, s'a manifestat cu cea mare vestitate și strălucire. Toți trei diferă între dânsii prin caracterul geniului, prin viața interioară și exterioară, precum și prin direcțiunea studiilor lor, și prin drumul ales spre a ajunge la țintă.

Lamarck are, ca punct de plecare, studiul minuțios

¹⁾.—Urmare la No. 12 din 1882.

al formelor animale și vegetale. Cercetări sistematice, comparațiuni urmate neîntrerupt 40 de ani l'au condus la concluziunea că toate speciile veștuitoare și fosile au de origine comună niște ființi foarte simple. Goethe ajunge la tot aceeași concluziune pe terîmul studiilor morfologiei comparate, convins fiind că unitatea tipului comun se întrevede pretutindine și în toate formele organice, orî cât de numeroase și de deosebite ar fi devenit ele, prin tendința de a se adapta mediului de traiu. În fine Darwin se întreabă, care e cauza nouelor variațiuni ale plantelor și ale animalelor, pe care omul le crează prin cultivare? El o găsește în *lupta pentru existență*, și arată, că tot această cauză, lăsată în natură în voea ei, crează specii de tot noue, mulțemită acțiunii combinate a adaptațiunii și a eredității.

Prin căi așa de diverse, prin metode de cercetare așa de diferite, toți trei au ajuns la aceeași concluziune. Tus-trei admit o evoluțiune unitară și coordonată a întregii materii organice, datorită numai cauzelor naturale, omitînd orî ce miracul și orî ce creațiune supra-naturală.

Fiind că toți trei au fost filosofi de o potrivă profunzi, și fiind că neîncetat au avut sub ochii lor lumea fenomenelor, de aceia ideile lor, asupra evoluțiunii, s'au lărgit, până ce a devenit o măreță concepțiune panteistă a universului, o doctrină unitară, care formeză simburile filosofiei noastre moniste.

Influența prodigioasă, pe care au exercitat-o victoria decisivă a ideii unitare asupra tuturor științelor, și care, din an în an, crește în progresiune geometrică, ne promite perspectiva cea mai mîngăitoare pentru evoluțiunea morală și intelectuală a umanității. Esprim aici convingerea mea personală, nestrămutată, zice oratorul, că acest progres științific va fi privit într-o zi ca

un solstițiu în istoria intelectuală a umanității.

Insist cu atâta mai mult asupra influenței împaciuitoare și pacificătoare a concepțiunii noastre despre originea ființelor, cu cât mai mult s'au sforțat cu perseverență adversarii noștri, de a i atribui efecte distrugătoare. După dânsii, această acțiune distrugătoare nu s'ar opri în domeniul științei; ea s'ar atinge și de religione și de bazele esențiale ale civilizațiunii noastre. Aceste grave acuzațiuni, când nu sunt numai sofisme însuflete de rea credință, ci pornite din o convicțiune reală, nu se pot explica de cât prin o idee falsă și marginită despre adevărata esență a religiunii. Această esență nu constă într'o formă specială de confesiune a credinței, ci în convicțiunea că există o cauză fundamentală pentru toate lucrurile, adică cauza universală; ea constă asemenea într'o doctrină morală și practică, care rezultă imediat din o concepțiune mai vastă a naturii.

Filosofia critică și religionea sunt de acord a recunoște, că actuala organizațiune a crierului nostru, fiind data, noi nu putem ajunge până la cea mai de pe urmă cauză a fenomenelor, credința în cele divine să exprime natural prin confesiuni foarte variate, corespunzătoare cu gradele de asemenea foarte variate de cunoștință a naturii. Cu cât mai mare progres fac cunoștințele noastre, cu atât mai mult ne apropiem de primitiva cauză nevăzută și concepțiunea noastră despre divinitate se purifică.

Ideia noastră despre lume a devenit azi mai justă; ea nu admite o altă revelațiune de cât aceea scrisă pe cartea naturii, și orî ce om fără superstiții, înzestrat cu simțuri sănătoase și cu minte întregă poate să o cetască în ea. Credința care se naște din aceasta, e credința pură monista, care s'a găsit ultima expresiune în unirea lui Dumnezeu cu natura, unire mărturisită de marii cu-

getătorii și marii poeți ai Germaniei, cu Goethe și Lessing în frunte și care prin dânsii a primit de mult sancțiunea sa supremă.

Darvin împărtășia și el această religione a naturei, el nu s'a alipit de nici o confesiune a vre unei biserici. Nu ne rămâne despre acesta nici o indoelă, citind lucrările sale; însă fiind că unii dintre compatrioții săi au susținut contrariul, îndată după moartea lui și fiind că orii care preoții bigoții îi făceau elogiul, că ar fi fost un adept ortodox a confesiunii anglicane, ne permitem a respinge această falsă aserțiune prin o dovadă nedisensabilă. Sunt ferice că pot aduce în această discuțiune un document foarte scump însă necunoscut până acuma și care nu lasă loc la nici o indoială.

Un tânăr, pe care, sunt câte-va luni de atunci, am avut plăcere de al numera între auditorii mei la Iena inspirat de un amor arzător pentru știință, a fost, citind lucrările lui Darwin, sdruncinat în credință sa despre revelațiunea creștină, pe care a primit-o până atunci ca cea mai temeinică bază a convincțiunilor sale. Turmentat de indoelile sale, scrisese lui Darwin o scrisoare rugându-l să se esplice mai lămurit, mai ales în privința imortalității sufletului. Darwin îi trimise răspuns, prin unul din membrii familiei sale; că e bătrân și bolnav și prea încărcat cu lucrările științifice spre a pute răspunde la cestiuni atât de grave. Însă tânărul, dorind a să lămuri asupra cestiunii, adresă venerabilului bătrân o nuaă rugămintă, atât de patetică cât și de insistentă. Obținu în fine un răspuns; era scris și iscălit cu mâna proprie a lui Darwin, și conținea următoarele:

Dowin 5 Iunie 1879.

Scumpule Domn.

Sunt foarte ocupat; sunt bătrân și bolnav și n'aș pute

găsi timp spre a răspunde la cestiunea Dv. într'un mod suficient presupunând pôte că răspunsul la această știință n'are a face nimica cu Christ; de al mintrelea deprinderea cu cercetări științifice face pre un om precauțios în admiterea dovezilor. Pentru mine unul nu cred ca ar fi esistat vre-o-dată vre o revelațiune. In ce privește viața viitoare, fie-care om trebuie să judece pentru dânsul probabilitățile nelamurite și contradictorii etc.

Charles Darwin.

După această mărturisire nimene nu va pute să aiba ndoială că religiunea lui Darwin n'au fost cea a lui Goethe, Lesing, Lamarck și Spinoza. Acastă religiune monistă a umanității nu e da fel în contradicțiune cu doctrina care e temelul cristianismului și care constituie adevarata valoare a lui.

Iubirea aprórilor e în una și în altă bază moralității. Origina ei trebuie căutată, precum arată Darwin, în *instinctele sociale* ale animalilor superioare, în funcțiunile psihice, pe care ele le au dezvoltat adoptându se traiulul în comunitate, și pe care ele le au transmis omului prin ereditate.

In realitate, omul pôte găsi numai într'o societate bine organizată posibilitatea de a desvolta într'un mod favorabil și complet facultățile sale cele mai înalte a-cele adică care'l fac în adiver om. Acastă dezvoltare nu e posibilă de cât dacă tendința naturală spre conservațiunea personală și spre egoism e combătută și cumpănită prin sentimentul celor datorite societăței, adică prin *altruism*. Cu cât omul să rădică prin civilizațiune cu atâta să măresc sacrificiele, pe care el e dator să le facă societăței. Interesele societăței să desvoldă din ce în ce spre folosul indivizilor, și reciproc, comunitatea prosperiază cu atât mai bine, cu cât ne-

voile membrilor seî sunt mai bine satisfăcute. Decît o necesitate naturală devine, prin un just echilibru între egoism și altruism, cel întăi pas spre progresul moralității.

Cei mai mari dușmanî ai umanității, au fost pînă nă astă-zi ignoranța și superstițiunea. Cei mai mari bine-făcătorî ai ei, au fost aceî eroî inteligenți cari au combătut aceste viciuri cu sabia liberei cugetări.

Intre aceî luptători illustri ocupă Darwin, Goethe și Lamarck rangul întăi, alătura cu Neuton, Kepler și Kopernic. Acești mari cugetători, cari nepăsându-le de atacuri, puneau geniul lor în serviciul descoperireî celor mai înalte adevăruri ale științei, au fost liberatori umanității, ei au practicat dogma creștină despre iubirea ôminilor într'un grad mult mai suprem de cît scribiî și fariseî, cari au tot-dea-una cuvântul de iubire pe buze pe cînd ura împle inimele lor.

Orba superstiție și dominațiune a ortodoxiei nu sunt în stare de a realiza adevărata iubirea a umanității, precum probează, nu numai istoria evului mediu, dar chiar intoleranța și fanatismul resboinic al bisericilor actuale.

Ore pôte cine-va privi, fără a se rușina pe acești creștinî bigoți, cari nu știu a exprima alt-fel amorul creștin, de cît urînd și persecutînd pe aceî, cari cugetă alt-fel de cît ei?

Aci oratorul face câte-va observațiuni asupra tendințelor retrograde ale unor protesianți, și conchide că din fericire putem privi aceste retrogradări din evul mediu ca niște aberațiuni trecătore, fără o inriurire durabilă.

(Va urma)

CONGRESUL PREUȚILOR

La 29 Octomvrie, era să se țină în București un congres al preuților bisericeii ortodoxe române, spre a discuta asupra mijloacelor de îmbunătățire a stărei materiale, culturistice și morale a bisericeii și clerului laic. Congresul s'a amânat pentru altă dată. La acest congres preuții din Județul Suceava și Neamț, au ales ca delegat al lor și pe unul dintre membrii societății „Asachi”. Publicăm deci propunerea ce era s'o prezinte congresului, după care *va urma un studiu dezvoltătoru asupra fie-cărui punct din propunere.*

D-le Președinte.

Ca unul ce posed studiul cunoștinților religioase, a canoanelor și a constituțiunei Bisericeii Ortodoxe, clerul din Județul Neamțu și Suceava, m'a ales ca delegat al său la Congresul preuților, ce are a se ține în București, cu începere de la 29 curent. Respectuos prin această vin a presenta vederile și dorințele mele și celor ce m'au ales, asupra emancipărei și îmbunătățireii clerului laic, rugând, ca onorabilul congres să binevoască a ține samă de dîsele în cursul lucrărilor sale.

Sunt fiu al bisericeii Ortodoxe-Române; cred și respect dogmele credinței; țin la unitatea bisericeii ortodoxe. Ca creștin și român sunt dator nu numai a crede, dar a și lucra pentru buna stare atât a bisericeii ortodoxe Române cât și a clerului său, căci la noi Românii, biserica, pe lângă că ne-au păstrat religiunea, dar ne-au apărat, conservat și naționalitatea, cu alte cuvîn-

te, biserica la noi au fost paladiul religiei, credinței și naționalității; străbunii și marii noștri Domni, hrăniți și adăpați cu acestea, au înzestrat instituțiunile religioase și bisericile cu averi, de unde să se susțină biserica, școala și instituțiunile filantropice. Datorim dar să facem pentru biserică și cler, aceia ce am făcut și facem și pentru cele-alte instituțiuni.

Biserica, sub raportul credinței și al moralei, este în stat, tot atât de necesară ca și școala sub raportul învățătorei și dezvoltării, ca și armata sub raportul apărării țării; după cum ne îngrijim de buna stare materială a acestora, așa trebuie să ne îngrijim și de biserică; după cum formăm pe profesori spre a fi capabili și îi plătim ca să ne învețe copiii, pe nouele generațiuni, tot așa trebuie să formăm și să plătim și pe preuți, cari sunt chemați a îndeplini cerințele religioase, a păstori poporul și a-l conduce pe calea moralității; după cum pentru școală dăm mijloce, tot așa trebuie să dăm și pentru biserică și cler; cu un cuvânt: *se luptăm și să lucrăm pentru îmbunătățirea intelectuală, morală și materială a clerului Român*, de unde va resulta consolidarea bisericeii, ridicarea prestigiului clerului și înălțarea moralului în popor.

Acesta, cred eu și cei ce m'au ales, că este scopul activității și intrunirii congresului: *El este și trebuie să fie cu totul național, căci biserica este a tuturor Românilor creștini, iar nu numai a unora.*

Viderile și credințele mele deci, în substanță și cu început pentru îmbunătățirea Clerului, pentru ameliorarea stărei sale intelectuale, morale și materiale, pentru rădicarea și prosperarea sa, am onore a le rezuma în următoarele puncte :

- 1). Să se înființeze două facultăți Teologice.
- 2). Să se oprească absolut a se mai face preuți de

cât acei ce vor termina facultatea Teologică : în cazul cel mai extrem însă, numai cu cursul de șapte clase seminariale.

3). Tote seminariile cu patru clase să se suprimă rămânând numai două seminarii complete, fiind că sunt destul de suficiente pentru statul Român și care pot să alimenteze facultățile Teologice.

4). Elevii acestor școle să fie numai interni, numărul lor să fie fixat după trebuința ce va fi de preuți.

5). Directorii sau rectorii acestor școle să fie cu distincție preuți laici.

6). Programa seminariilor și a facultăților Teologice să se facă de către consiliul general al Instrucțiunii, dându-se estenziunea cuvenită și proporțională tuturor cunoștințelor necesare preutului, iar nu ca astăzi, unde programele seminariilor sunt mai proste de cum erau a școlilor catinetice.

7). Pentru îmbunătățirea materială a clerului, să se fixeze parohiilor, cel puțin de trei sute familii, având un singur preut.

8). Preutul parohiei să aibă un salariu cel puțin între 150 și 200 franci pe lună, fixându-se prin legi veniturile de unde să se plătiască; plus locuință și pământ.

9). Comuna să administreze averile bisericesti; să încaseze veniturile, să plătiască salariile, să îngrijască de buna stare a bisericii; toate aceste în virtutea unor legi. Se exceptează, numai sub raportul administrativ, bisericile ce au epitropiile lor constituite în baza unor testamente, care lasă fonduri pentru întreținerea bisericii și a clerului respectiv,

10). Pentru încetarea nedreptății și a neînțelegerilor, ce se nasc în cler, să se reforme legea Sinodului, făcându-se o lege conformă cu constituția bisericii ortodoxe, adică : *toți membrii smodului să fie aleși*; în el să facă parte ;

arhieriei, preuți, duconți, și civili, cari, pe lângă cunoștință, să fie recunoscuți și ca buni creștini ortodoxi.

11) La arhierie și episcopat să nu se mai rădice și să nu se mai alegă de cât persoane care au terminat facultatea Teologică și au un stagiul în ramul clericat inferior, de cel puțin zece ani, plus o sumă de calitate cerute de morala creștină,

12) *Statul civil al preotului* să nu mai fie o pedică pentru ridicarea la ori-ce treaptă erarhică.

13). Să se reguleze sorta preoților văduvi, dându-li-se dreptul a se recăsători.

14). Să se înființeze pe lângă fie-care județ o școală pentru formarea de cântăreți la bisericile din comunele urbane și rurale.

Aceste sunt în substanță cele mai principale dorinți ale clerului ce m'au ales, și pe care, ca delegat, cu tot respectul le prezint prin această onorab. Congres.

Rog ca Dumnezeu să ajute Congresului, și să dea bună voință Înnaltului Guvern ca macar aceste dorinți să se realizeze, să devină fapte îndeplinite; atunci va fi cel mai mare progres făcut și pe astă cale, iar cl. r. și poporul Român îi va jerică.

Delegat I. Negre.

ELÖPATAK ŞI TUŞNAD

Iată două nume, care, pentru câte-va zile, au făcut destul sgomot în țara noastră. Toți acei ce nu au cetit ziarele politice românești, de pe la începutul lunii Octomvrie și care nu știeau că exista două sate Elöpatuk și Tuşnad, nu au de cât să iee ziarul »Independance Roumaine» de la 2 Octomvrie, pentru a afla cu priosință, că în aceste două sate din Transilvania, proprietăți ale unor Baroni Unguri, se găsesc niște ape minerale, care, după afirmațiunea aceluși ziar, nu ar fi, nici mai mult nici mai puțin, de cât niște puternice rivale ale apelor minerale, de la Spa, Pirmont, Schwalbach, Franzens-Bad, Carlsbad, Gleichenberg și Kissingen.

Dacă niște asemenea afirmațiuni s'ar fi făcut pe pagina a 4-a, sau sub titlu de inserțiune, de către acea asociațiune, zisă pentru explotarea apelor minerale din Transilvania (Ungaria) și compusă din Prefecți, Judecători și Baroni unguri, iar nici cum de români, după cum s'au încercat ase afirma; dacă nu vom considera ca atare pe D-nii Konya și Prager ce sunt calificați prin prospect ca »Industriași Români» niște asemenea afirmațiuni zic. ar fi trecut ca multe alte reclame străine, fără a li se da vre-o atențiune; chestiunea însă devine mult mai serioasă, sub auspiciile în care s'au prezentat țării noastre, căci ea ocupa locul de onoare al ziarului L'Independance Roumaine din ziua de 2 Octomvrie, una din foile noastre cele mai răspândite, scrise în limba Franceză, este adevărat, însă care au trecut și trece ca

un ziar cu simțuri românești, mai mult încă, care până în acea zi, era unul din cele mai înverșunate publicațiuni, ce arăta țării, în fie-care număr, că pericolul cel mai mare pentru existența și prosperitatea României, este cucerirea economică, ce urmărește monarhia Austro-Ungară în țară la noi. Cetitorii obișnuiți ai acestui ziar, vedeau regulat, în locul ocupat de articolul Elöpatak și Tușnad, sau o polemică cu guvernanții noștri, aruncându-le epitetul de vîndători și trădători al intereselor naționale, ori o scriere mucalită la adresa vecinilor noștri; ca incidența mai curiosă încă, că mai toate aceste, sunt sub-scrise de același pseudonim „Ion Pipera“.

Ca prin magie însă, Independența își schimbă ostilitatea ce purta ungurilor și nemților, în niște laude, pe care mulți ar roși de a le face în propria lor cauză, dar mai ales în dauna unui ram de Industrie națională românească, căci în definitiv, sunt sigur că, întrebând chiar pe autorul acelor rînduri, dacă cele scrise sunt adevarate, va fi silit să afirme ca realitatea nu este o fidelă expresiune a sborului imaginațiunii sale; așa d. e. s'aũ zis ca Elöpatak și Tușnad posedă ape, nu numai analoge, dar chiar superioare apelor de la Spa, Gleichenberg, Carls-Bad sau Chissnigen, fără însă a arăta macar o singură analiză cualitativă sau cuantitativa a acestor ape, din care să resulte o asemenea analogie; și acesta nici nu' era posibil să o facă, fiind că pentru toți acei ce au ore-care cunoștinți asupra naturei apelorũ minerale știu că:

Spa este tipul apelor feruginoase din Europa, și împreună cu Schwalbach și altele se bucură de aceste proprietăți, cea întâi prin carbonatul de fr. 0,0927 ce conține isvorul Pouhon și crenatul de fer ce conține isvorul Géronstère. Cel de al doilea, adică Schwalbach,

prin bi carbonatul de fer 1,05-20 ce conțin isvórele Stahlbrunnen, Weinbrunnen, Paulinenbrunnen și Rosenbrunnen. Iar România posedă și ea ape feruginoase, care, în adevăr, pot rivaliza cu Spa și Schwalbach, precum probă analizele chimice consemnate în Uvrugiul D-lui Dr. Fătu și în alte scrieri asupra apelor minerale din România, așa s. e. apa feruginoasă de la Borca analizată în 1814 de Doctorul Pluscu, la 1833 de A. Abrahamfi și la 1856 de D. Dr. Stenner și din care rezultă, că acea apă conține Carbonat de Proto-oxyd de fer 0,500 împreună și cu cantități considerabile de Acid Carbonic liber, Carbonat de magnesie și carbonat de sodă, care substanțe înmulțesc indicațiunile acestei ape, mai mult de cât a celorlalte ape feruginoase străine. Mai avem asemenea ape feruginoase, la Hangu, (Jud. Neamțu) Dorna, (Jud. Suceava) Bașite, Bălănești, Sibiciu (Jud. Buzeu) și altele.

Gleichenberg este o apă alcalină muriatică; datorește această proprietate unei mari cantități de Carbonat de sodă a Clorurului de Sodiu și acid carbonic liber; această apă este analogă cu unele isvóre de la Slănic; trebuie a se cunoște că Gleichenberg nu atrage bolnavii săi, prin vre-o proprietate specială a apelor sale, ci mai mult prin pozițiunea și climatul său.

Carls-Bad este tipul apelor Sulfato-Sodice; isvorul sprudel conține sulfat de sodă 2,154 precum și cantități mai mici de Chlorur de Sodium și Carbonat de sodă; bucurându-se, în același timp, de o termalitate între 30—70 grade în diversele sale isvóre cunoscute sub numele de Sprudel, Neubrunnen. Muhlbrunnen și Theresienbrunnen

În România avem ape Minerale Sulfato-Sodice: așa s. e. Apa minerală de la Vailuța din Județul Iași, care conține 19,0 Sulfat de sodă, precum rezultă din ana-

liza cantitativă și Cualitativă făcută de D. Dr. Konya.

Mai avem asemenea ape amară la Dealul lui Miron (Jud. Iași) Dăneștii-Goliei (Jud. Vaslui) Bengala (Jud. Buzeu) și altele a căror compozițiune chimică cât și efecte Therapeutice se asemănă cu Carls-Bad.

Kisingen este o apă Minerală din clasa apelor Chloruro-Sodice simple, în care această sare este reprezentată cu 5 la 1000 și care se bucură de proprietăți ușor purgative și solvante prin acțiunea diverselor săruri, ce mai conține în proporțiuni mai mici, unite cu o mare cantitate de acid Carbonic liber.

În România avem ape Chloruro-Sodice simple de cea mai prețioasă eficacitate, așa S. E. ca ape Chloruro-Sodice concentrate, apele de la Bălțătești, care conțin 250 la 1000 clorur de sodium, după cum probă analiza cantitativă și cualitativă făcută de D. Dr. Stenner la 1856 (o nouă analiza se face de D. Dr. Konya).

Ape chloruro Sodice simple, zise de mijlocu avem în unile isvore de la Slanic (Jud. Bacău) Cornu (Jud. Prahova) Pecurești Stoenești (Jud. Muscel).

Ape cloruro sodice slabe avem la Cozla (Județul Neamțu) și alte care sunt analizate.

Am citat sub-stanțiile active ale acestor ape Minerale adică cea întâi Spa din Belgia, apă feruginosă, a II Gleichenberg în Stiria, alcalină muriatică; al III Cals-Bad în Bohemia, ape Sulfato Sodice, și a IV Kisingen în Bavaria, Chloruro-Sodică simplă slabă, precum și analoagele lor din România. Pentru a demonstra până la evidență că ori-care ar fi fost buna-voință a autorului articolului lui Elöpatok și Tușnad, de a face din aceste ape o a. 8-a minune: cu toate acestea, pentru toți acei ce cunosc natura și modul de formațiune al apelor minerale, aceste rânduri nu pot fi considerate de cât ca o fantasmă a unui baron unguresc, care, în înalta să înțelepciune,

au crezut, că din aceleași isvóre, pöte scöte la discreþiune, ape feruginöse, alcoline sulfato sodice sau Chloruro-sodice simple, și încã ceva mai mult, a da bolnavilor sëi, o apã rece ca Spa și Gleichenberg, caldicicã ca Kissingen, precum și o apã clocotitã ca Carls-Bad, tot din aceeași fãntãnã. Cu töte aceste autorul nu se mulþemește numai cu atãt, el ne mai spune, cã nici poziþiunii mai încãntãtöre nu se mai pot gãsi ca la aceste preþiöse isvóre de tãmaduire, și prin urmare sfãtuește pe toþi Romãniil a se grãbi de a cumpãra cele 8000 de acþiuni, ce sunt menite a transforma Elöpatak și Tușnad, în stabilimente minerale de prima clasã, înzestrãndu le cu oteluri și stabilimentë Therapeutice monumentale, care vor raporta 21 la fie-care sutã de lei. Acum, pentru ori-cine cunoște principalele culori ce formëzã tabloul Elopatak și Tușnad al Independenþei Romãne, sunt sigur cã nuil va remãne nici o îndoelã cã el este eșit din pana unui nobil, ce crede, cã în țara sa totul este cu puțință, mai cu samã când aũ vëduť cã o gazetã, pãnã atunci Magiario-phagã, se pune la dispoziþia și în serviciul societãþii de exploatare a apelor minerale din Ungaria, silindu-se a ne demonștrã, cã nu mai avem nimic mai bun de fãcut, de cãt a deschide punga, pentru a preface Elöpatak și Tușnad în stabilimente minerale de prima clasã, fiind cã sunt numai la cãte-va ceasuri de la frontiera nöstrã.

A uitat öre romãniil de la Independența Romãnã, cã Romania posedã, pe lângã cele arãtate, încã un mare numer de isvóre minerale, a cãrora analize aũ constatat, cã, în adevër, aũ analogie cu stabilimentele de prima clasã ale Europei unite cu poziþiunile cele mai încãntãtöre, și aerul cel mai plãcut, și ca acestor isvóre nu le lipsesc de cãt mijlöcele materiale, pentru a deveni un Spa, Gleichenberg, Carls-Bad sau Chissingen

romănesc. Ia toate aceste ne vedem siliți, fără voia noastră, a ne întreba: este ôre înțelept, patriotic sau util? a arunca banii noștri peste frontieră, când posedăm ape minerale ca Bălăneștii, Călimaneștii. Cociulată, Bughia, Pucioasa, Vulcan, Cămpina, Balta-Albă, Lacul-Sarat, Târgu-Ocna, Slănicu, Strunga, Bălțateștii, Olăneștii și multe altele, după cum destinsul nostru Confrate Dr. Ștefănescu ne-o afirmă tot în Independența de la 14¹/₂₆ Octomvrie? Ei bine, dacă ar fi să privim împrejurul nostru, să judecăm viitorul după trecut, atunci nu am avea decât să ne uităm la Mehadia, care a devenit un stabiliment de prima clasă prin români și cu banii lor; cu toate acestea, chiar anul acesta vizitatorii români de la Mehadia, au fost tratați într'un mod puțin cuviincios, de către recunoscătorii și ospitalierii noștri vecini.

Acum, după ce am probat serioșitatea aserțiunilor Companiei de explôtare a apelor minerale ungurești, în cea ce privește calitatea apelor minerale de la Elöpatak și Tușnad, să trecem la scopul ce ș'au propus baronii noștri. De sigur, vëdënd că, prin felurite curse mascate, au reușit de a ucide cu desăvârșire comerțul, meseriile și industria casnică, ce moștenisem de la părinții noștri, precum: pânzerie, sumănărie, fabricarea frînghiilor, argăsirea peilor, fabricarea de farfurii și o-lării și alte multe, care îndeștula toate trebuințele clasei sarace. Austro-Ungaria asigurându-se asemenea prin convențiunea comercială privilegiu asupra produselor sale industriale, ca ast fel o industrie românească să nu pôtă avea nici o șansă de succes. precum se întâmplă cu fabricile de rachiu, de zahar, de făinuri fine și altele, care sunt pe calea de a fi victimele, rachiului, zacharului și făinurilor ungurești și Nemțășii, care, asigurate de libera intrare, fac o concurență ilicită produselor Românești, supuse la taca câtră stat Judej și Comună.

Vecinii noștri văzind dar, că în România s'au ridicat o masă de oameni, care nu își dătoresc pozițiunea lor materială, de cât unei munci oneste și permanente, această clasă, este în același timp și mai cultă, adică pătrunsă de marele principiu economic, că cu cât ne vom destula toate trebuințele, înăuntru țării de la noi și prin noi, cu atât avutul individual și colectiv sporește; acești adevărați români au crezut că ar fi o crimă pentru noi de a mai merge pe la stabilimente minerale străine și depărtate, pentru a își căuta sanatatea cu sacrificii materiale enorme, în câtă vreme țara posedă atâtea ape minerale naturale, cu calități analoge sau chiar superioare celor străine, care adese ori le falsifică prin diverse mijloce sau prin adăogarea de apă potabilă; mai mult încă, acești români au capatat convingerea, că dacă pe la stabilimentele noastre minerale, nu pierdem luxul și splendoarea celor străine, sunt însă multe stabilimente la care necesarul și chiar confortul nu lasă nimic de dorit, unde bolnavul își capătă sănătatea cu un sacrificiu material foarte modest, cea ce odată era costat a cheltui numai cu drumul până la un stabiliment și la unul din extremitățile Europei.

Facerea unui vast stabiliment de Hydro Therapie la Băilele Noi, a stabilimentelor minerale de la Slănic, Strunina, Balătești, Balta Albă, Lacu sarat, Câmpina, Pucioasa, Căciulata și altele, au împușinat în mare parte numărul Românilor, ce mai înainte își cheltuiau banii în străinătate, toate aceste au adus că consecuență scădere a acțiunilor și a diverselor afaceri ale stabilimentelor nemțești. Pentru a ucide aceste prime încercări de exploatare ale apelor noastre minerale, prietenii noștri vecini, au întreprins o nouă negustorie, care, după planul ce întocmise, nu aveau de cât câștig, fără risic și șansă de o concurență ilicită stabilimentelor

năstre; ast-tel Tușnad și Előpatak, trebuie să jöce acest rol, de a fi prefăcute în stabilimente de prima clasă, însă cu bani românești; iată dar 8000 de acțiuni Ungurești aduse la București, ca cum, dacă ar fi fost vre un câștig material, nu ar fi găsit bani în țară la dănsii, însă trebuia să iee tóte precauțiunile; așa își zise: luăm bani românești, facem doue mari stabilimente la câte va ceasuri de la frontieră, prin urmare am scăpat de distanță, avem bani românești în esplotare; dacă vor veni vizitatori, vom lăsa totul eltin, pentru a nu aduce acțiunilor de cat un deident ridicol, însă noi vom consuma articolele de prima necesitate din țară de la noi, și după câți-va ani, ori se consumă capitalul pus în esplotare dacă nu vin bolnavi, sau reușim a ucide tóte cele-lalte stabilimente românești, care s'au clădit cu bani de cătră fie-care proprietar.

Iată scopul societății de esplotare a apelor minérale Ungurești; și idea nu plécă de sigur din combinațiunea baronilor de mâna a doua; ea este pornită de la Viena sau Pesta, cea ce justifică numărul prefectilor și a magistratilor unguri însărcinați cu această nouă companie economică.

Din norocire, pericolul s'a înlăturat în parte, căci de la prima zi a aparițiunei articolului din independență, pressa română a dat alarmă, în cât acționarii Unguri s'au întors, precum au venit, cu acțiunile lor; însuși independența Română, vedënd surprinderea în care căduse cu primul său articol, publică, după cum am anunțat mai sus, un articol al D-lui Dr. Ștefănescu Saiche, care arată pe de o parte calitățile curative ale apelor năstre minérale, iar pe ce alta invitând pe toți Românii de bine, de a nu cumpăra acțiuni ungurești, și a constitui o societate românească pentru esplotarea apelor năstre, idee salutară, însă rămasă până astăzi

ară ecou, ca multe alte idei bune, exprimate prin scrieri, sau din graiu în diverse ocaziuni, asupra stărei noastre economice, care sunt date uitării din momentul ce au fost exprimate.

Societatea întocmită pentru esplotarea apelor minerale din Ungaria, respinsă de astă dată, înainte de a se executa planul cu banii noștri, va renunța ea la scopul ce și-a propus? De sigur că nu. Sunt convins că mulți ales acele 8000 de acțiuni, vor fi acoperite prin diverse manipulări de burse, în țară la dâșii, și astfel, tot vor priface Elöpatak și Tușnad, dacă nu într'un stabiliment de prima clasă, ceia ce este imposibil, fără niște ape cu calități curative de oare-care importanță; dar totuși vor reuși prin a lor jocuri de hazard și alte desfătări atrăgătoare, a chema la sine pe românii noștri, ce vor da crezare reclamelor de felul celor făcute deja.

Vine acum întrebarea, ce vom face noi românii, pentru a opri aceste curse, cu care au ucis deja multe încercări economice Românești?

Stu-vom cu mâinile încrucișate, ca până acum, atât guvernul cât și națiunea? Acum se cuvine ca să o spun, ca scopul acestor rânduri, nu este de a face polemică cu independența română pentru neprevederea ce au avut, de a întinde brațele unor dușmani ai intereselor noastre economice; faptul în sine este regretabil, însă, din nenorocire pentru această țară, nu numai jurnale dar chiar și guverne și corpuri legiuitoare s'au vădut adesea ocrotind interese străine în dauna celor românești; ar fi de dorit să fie cea de pe urmă greșală a noastră, care în definitiv tot au servit la ceva, căci ne-au atras atențiunea, pentru a lua măsurile necesare de a ne apăra, de se pôte, de loviturile ce ni se pregătesc. Scopul meu este de a convinge pe toți Românii de bine că vecinii noștri lucrăză din toate puterile pentru,

a ne cuceri, de o cam-dată economiceste, pe câtă vreme noi păzim o indiferență regretabilă pentru interesele cele mai vitale ale existenței și prosperității noastre, perțându-ne adesa timpul în ocupațiuni ce nu ne aduc nici un avantaj direct sau indirect. Așa s. e. am zice că există câte-va stabilimente minerale în țară, cel de la Sinaia este al Eforiei Spitalelor civile din București, care dispunând de capitaluri și venituri însemnate, se va pute susține în contra oricărei concurenți ilicite, chiar atunci când veniturile sale, abia ar acoperi cheltuielile.

Stabilimentul Mineral de la Slănic de asemenea, fiind proprietatea Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, va lupta cum va pute. Ce vor face însă, stabilimentele minerale clădite de particulari, care si au angajat capitalurile lor, pentru a le da o instalațiune confortabilă și care, pentru a prospera, sau a se bucura de un confort ca acel ce se pregătește la Tușnad și Elöpatak, au nevoie de nouă capitaluri? De sigur că judecând după ceia ce avem astăzi, nu vor întârzie de a înceta explötarea sau a se vinde pentru datorii, și iată pentru ce:

Pe când stabilimentele străine se clădesc cu acțiuni sau prin amortisări îndelungate de către companii de construcțiune, sau mai bine dacă proprietarul unei ape minerale nu voește a beneficia de aceste avantaje, însă pe lângă capitalul său mai are nevoie încă de bani, el găsește la diferite credite, pe garanța stabilimentului, sau a valorii reale a unei ape minerale, bani cu un interes cel mult de 5 la sută pe an, plătite în condițiuni lesniciose. Ei bine, presupunând ca stabilimentul mineral îi va produce un venit net de 8 la sută pe an, fie pentru acționari sau pentru proprietar, este o afacere foarte avantagiösă, fiind că el are 5 la sută pro-

cente pe capital și 3 la sută rambursare din capital și astfel această sumă poate fi întrebuințată în nouă înbușnătăiri a stabilimentului.

La noi în țară însă, acest ram de industrie națională nu se bucură de aceleași favoruri, adică: de o societate pentru explötarea apelor minerale, la care să se pötă adresa un proprietar, fie de un stabiliment sau de apă minerală, care societate, evaluându-o și plätindu-o să'și iee asupra'și sau împreună explötarea, și astfel dispunënd de mijlöce materiale să dea stabilimentului o întindere proporțională cu trebuințele.

De asemenea, proprietarul unui stabiliment sau a unei ape minerale, nu găsește în țară la noi o societate de construcțiuni, care să-i clădească un stabiliment mineral în condițiuni lesniciose de plată, și chiar dacă s'ar găsi, ea cere o garanță specială pentru clădiri, fără a se mulțumi cu valora pământului și a apelor unde s'ar clădi un asemenea stabiliment, în cât stabilimentele minerale nu se pot clădi de cât cu bani gata.

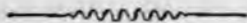
Ceva mai mult, în caz când un proprietar de stabiliment mineral, are nevoie de o sumă de bani, el nu o pöte găsi de cât la cămätari și cu un procent minim de 12 la sută, din cauză că el nu pöte beneficia de un credit în garanța stabilimentului său, la nici unul din institutele noastre de credit. Așa s. e. creditul rural, respunde proprietarului de stabiliment mineral, că nu dă bani de cât pe valora pământului, creditul urban numai pe clădiri în anume orașe, Banca națională numai la comersanți, creditul agricol numai la agricultori, în fine creditul mobilier respunde că nu face asemenea operațiuni, în cât proprietarul stabilimentului mineral românesc, presupunënd chiar că câștigă, ca cel străin, 8 la sută pe an. Ce se întâmplă? românul trebuie să facă un nou împrumut pentru a plăti diferența pro-

centilor de la 8 ce au încasat până la 12 ce trebuie să plătescă, și astfel câți-va ani consecutivi sunt de ajuns pentru a-i consuma și capitalul său, și atunci i se întâmplă, ceea ce din nenorocire i s'a întâmplat proprietarului Stabilimentului mineral de la Strunga, adică că 'i-a vîndut mobilierul pentru neplata datoriilor contractate cu instalațiunea.

Cred că am demonstrat în de ajuns, că fără o societate generală de explotare a apelor minerale din țară, sau fără un credit industrial, care să imprumute bani cu procente mici în garanța stabilimentelor, în fine fără oare-care protejuri necesare pentru progresul și prosperitatea acestui soi de producțiuni naționale, nu numai că stabilimentele minerale nu se vor înmulți, dar chiar cele existente deja, vor fi condamnate a șede mult timp în starea primitivă, fără confortul necesar traiului și curei, pe când cele străine, aflându-se în condițiuni mai favorabile, sub toate raporturile, vor deveni stabilimente minerale de prima clasă *cu banii noștri*

Dorim din inimă a fi ascultați de D-nul Ministru Câmpineanu, căruia i s'a încredințat sorta industriei românești. Puțină bună-voință din toate părțile și nu ar mai ave nevoie vecinii noștri de a-și clădi stabilimente minerale de cât numai pentru trebuințele lor. Vom vede însă, dacă am început a cugeta la nevoile noastre și a intimpina loviturile ce ni se dau de străini.

Dr. Cantimir.

Amintiri din o călătorie

Orî ce călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picióre streine ; a ave la dispoziție cupéua unul tren, rótele unei trăsuri sau piciórele unui cal, insemnézá, mai mult sau mai puțin, a merge șeđend, și a vide numai ceia ce ți se dá, nu însá și tot ce aí voi.

Iată pentru ce eu și tînerul meu companion de călătorie, ne hotărîrăm a merge prin munți, de la Peatră la Dorna, pe jos, în regaz și lăsând la o parte drumul cel mare. Ast-fel, în ziua de 6 Iulie, la 2 ore și jumătate, diminéța, eram gata: acésta nu însamnăzá altá ceva, de cât că aveam tóte necesarele de drum așezate în o boccé de forma unei raniți soldáțești legate la spete prin ajutorul unor curele, ce se încrucișau pe peptul nostru ; lá șoldul stîng câte un revolver, în mîna dréptá un baston sánátos și la picióre opinci de pele roșie legate cu șterí negre de lánă de capră, care se întorceau în spirală pánă la genunchi, peste un colțun de lánă vrástat cu roș ; o pălărie négră, mare, putea, la nevoe, să mé apere și de plóe și de sóre ; tovarășul meu era puțin mai nostim ; el înlocuise pălăriea prin un chipiu de uniformá, și straiul mai gros de lánă prin altu mai subțire de doc alb. In revarsatul zorilor, plecărăm. De o cam-datá trebuia să mergem la Almaș ; fiind însá mai dinainte stabilit între noi de a ne feri de drumul mare, nu cunoșteam, pentru moment, o potecă, sau cu alte cuvinte, un drum mai scurt, pentru țintá noastră. Eram deja la barieră ; nici un suflet om^u c nu era deștept ; câți-va câni, prea matinali póte, s amuzau lă-

Trând la noi, sau, mai bine zicând, la pitorescul nostru costum de călătorie; pôte în limba lor ei criticau îmbrăcămintea noastră; ori cum ar fi însă, eu găsiam de vină pe companionul meu, care avusese ciudata idee de a mărita straele de sub-locotenent cu opincele, bastonul și bocceua din spete, și mă siliam a'l face să înțelegă, că câniî-se adresau exclusiv la dânsul. Ajunși la barieră, apucarăm la stânga pe prundul Cuejdiului, în direcția Dărmăneștilor, fără a ști dacă am apucat bine sau rău; norocul însă favorizază pe călători: la câți-va pași, pe prispa unei case albe, gospodarul și gospodina, dormiau, înfășurați în o plapomă, lipiți unul de altul pentru a neutraliza, fără îndoelă, recorea dimineții, căci, nîe zis în trecăt, de și în Iulie, totuși în dimineța de la 6 era aerul destul de rece; ei dormiau și pôte se visau chiar mâncând mere din paradis; noi însă, și mai cu samă eu, fără respect pentru toate aceste nimicuri, și fără nici o ceremonie, mă apropiiei de ei, râdic cu bețul plapoma de pe nasul gospodarului, care dormia la margine, îl împing puțin, îl trezesc, și, fără a'i da buna dimineța, îl întreb scurt despre drumul la Almaș! Fôrte rar se întâmplă cui-va să vadă o figură mai eloquentă de cât a omului meu: un psiholog ar fi scris volume întregi; eu însă cred de ajuns a spune, că e, psihologicește vorbind, de mare interes expresiunea unei figurî ce trece de la adênca liniște a unui somn fără de grijă, la isbitorea întipărire a unei surprinderi. Ceia ce s'au petrecut atuncî în sufletul lui, au fost de sigur mai iute de cât fulgerul; destul că, cu niște ochi de două ori mai mari de cât acei ce'i avea de ordinar, cu o față mai lungă și mai palidă de cât un zămos, speriet și neputându-se lămurî asupra *provenienții* noastre, se uită zăpăcit la noi, masurându-ne de sus până jos și îndesându-se tot mai tare spre pãrete, ca și cum ar fi voit să scape de o

videnie supărătoare ; biata femeie, supusă la o aseminea presiune, și buimacă de somn, începă a se întorce sub oghial și a îngăima vorbe neînțelese, care nu puteau fi de cât niște puternice protestări conjugale . . . Era deja lumină afară. Eu începui a rîde și, pentru a termina scena cu supozițiile nejustificate ale somnorosei gospodine îl întrebai încă odată pe gospodar despre drumul la Almaș; — pe aici — ne respunse el în sine, și pe acolo plecarăm și noi. De sigur că spărietul nostru Cicerone ne va fi urmat mult cu privirea, noi însă nu ne-am mai uitat îndărăt, ci ne am urmat drumul pe prundiș, sărind, ca niște capre, peste bolovanii, cursuri de apă, balți și gloduri. Cu toate acestea dimineța era mărêță și ne promitea o adevărată zi de Iulie. Nică un nor nu plutia sub azurul cerului adănc și limpede ca ochiul unei virgine; toate stelele dispăruseră; cel mult dacă îndrăznătea stea a ciobanului mai înfruntă, din când în când, valurile de lumină purpurie cu care aurora munda resăritul depărtat. Nică un vânt nu mișca aerul, și grăul, în lanurile de aur, stătea tot așa de neclintit ca și firul de erbă din fânațele înflorite; roua avea aspectul unor mărgăritare, ce nu așteptau de cât o rază de soare, spre a se transforma în strălucitoare diamante; umezala și roua dimineții dădeau întregii naturi o nespūsă fragezime. Totul începă să se deștepte sub primele raze ale zilei, dar totul era cuprins de o liniște de o tăcere, de un fel de înmărmurire solemnă; totul părea că se află în o religioasă așteptare; la resărit să ivia deja gena de aur și de purpură a unui soare mărêț, care, în o clipă, șterse într'o nemăsurată depărtare, umbra de pe fruntea munților neguroși. Noi ne urmam drumul, absorbiți de mărêțea tabloului, iar rariii drumeți ce întâlneau, și pe care'i lăsam în urmă, după ce ne doriau drum bun, se uitau lung și mirați după noi

Spre a merge la Almaş pe drumul mare, ar fi trebuit să suim dealul Balaurului, ce se ridică dincolo de Dărmăneşti; noi însă, care nu aveam această intenţiune, cotirăm, de la Dărmăneşti, la stânga spre Gârcina, spre a tăe peste dealuri, pe drumul de picior, înspre Almaş; vechii posesori ai Gârcinei, s'au îngrijit să capete o şose comunal, pe care au şi căpătat'o; această şose ne conduse spre Gârcina până la biserica din sat, de unde trebuia să apucăm la dreapta spre Almaş; în drum ne întâlnirăm cu preutul de loc, care mergea, împreună cu un ţăran, la un ogor din apropiere; pe preot îl cunoşteam personal şi'l întrebăi despre direcţiunea ce trebuie să apucăm, pentru a eşi la Almaş; după ce căpătarăm informaţiunile necesare, plecarăm înainte. În urmă tocmai am aflat că ţăranul ce însoţia pe preot era ajutorul de primar al comunei Gârcina, şi că vedându-ne în un costum ne obicinuit, îşi adusese aminte, că în cercul comunei lui are şi atribuţiuni poliţieneşti; ast-fel, după ce ne departarăm puţin, se întorse către preot şi'l întrebă dacă ne cunoşte; preotul, care înţelese presupunerile ajutorului de primar, şi care voia să glumescă puţin, îi răspunse că nu ne cunoşte şi că nici nu ne-au mai vădut vre o dată pe meleagurile acelea; ajutorul, de cuvînt şi tot de-a-una cu privighere pentru siguranţa publică, căută să afle tot de la preot, dacă avem pasporţe în regulă; acesta dete din umeri şi'l răspunse foarte serios şi cam îngrijât;—Ştiu eu? Poate că sunt nişte evadaţi de la vr'un penitenciar; ar fi bine să cauţi a te informa; şi cu atâta mai mult, cu cât avei, mi se pare, la primărie, nişte ordine în această privinţă.

— Că bine zici părinte !

Si nici una nici două se întorse din drum, apucă spre primărie, spre a trimite câţiva vătăjei în urmă

năstră, spre a ne prinde și a ne duce la comună. Preotul vădând că lucrul devine serios, îl lăsă să meargă că i-va pași, apoi începù a rîde în hohot și îl chemă înapoi spunându'i cine suntem.

— Să mă bata D-zeu, părinte, zise sub-primarul, de nu'mi spuneai, sau de'i întâlneam singur, i-aș fi legat burduf și i-aș fi dus la comună spre a le cerceta pașpoartele; cine dracu i-au îndemnat să se îmbrace ca niște marchidanți și să cutriere satele? Vădut-ai pe cel mai tîner? Tuns, cu chipiu de uniformă, cu opinci și cu bocceua'n spate, parcă era un desertor. La Gârcina i-ai scapat sfinția ta, aș vre să știu cine o să'i scape pe la alte comune.— Si țărănul avea dreptate; cel întăi nespălat era în tot dreptul să ne ceară pașportul sau cel puțin biletul de identitate. În timpul acesta noi ne continuam drumul liniștiți, străbătînd satul Gârcina.

Gârcina este un sat și de munte și de câmp: de munte fiind că e foarte lung, de câmp fiind că sunt casele foarte dese; străbăturăm deci satul acesta, sau mai bine zicînd, această nesfârșită stradă de case țărănești, prin care cineva merge aproape două ore, căpătînd de la o vreme convicțiunea, că cela-l-alt capăt trebuie să fie pe ceia-l-altă lume; În adevăr, până ce să ajungem la jitarăia satului despre nord-ost, eram deja asudați și de ciudă și de obosală; băltoșele verzi, miasmatică și udânci, care ocupau drumul în lung și în larg, ne siliau a executa sărituri gimnastice și de precizie, peste distanțele destul de respectabile, ce se întindeau între bolovanii puși în rînd pe marginea acestor băltoșe; nenorocit piciorul greoiu sau neșibaciu, care n'ar fi avut în el ceva din natura caprelor! O bae de glod, până la genunchi, ar fi fost neevitabilă; noi însă, din fericire, eram deprinși cu aceste punți de un alt gen, și le trecurăm pe toate fără greș. Eșiți afară din sat, resuf-

larăm în fine și ne urmarăm drumul pe poteca de pi-cior ce tae dealurile de a cumezișul, între nord și est, înspre Almaș; în dreapta se întinde un șir de coline cu pante dulci și acoperite cu semănături, fânate și ciriti; la stânga colinele devin dealuri, și mai departe, între Apus și nord, dealurile devin munți, al căror lanț umple întregul cerc al viderei din acea parte: după un mers grabnic de 2¹/₂ ore, eșirăm pe creșta unui deal lutos și abrupt, care dominază Almașul la o mică înălțime. Scoborîrăm în sat, trecând pârăul cu acelaș nume, și mersărăm la micul schit de maice, ce se află din sus de curtea boerescă. Superiōra schitului era rudă cu tovarășul meu de călătorie, și prin urmare, se înțelege de la sine, că furăm foarte bine și chiar cu distincțiune primiți. E foarte atingător lucru a vede cineva cu câtă bună voință și cu câte sacrificii chiar, se îndep-linesc datoriile ospitalității în aceste schituri locuite de câte-va femei sărmane. Pōte că adevăratele precepte evangelice au și ele cuvîntul lor, în aceste locuri cel puțin; e însă dureros în acelaș timp, de a privi nepăsarea cu care atât statul cât și unii din bogații posesori ai moșiilor statului, și în specie ai Almașului, trec pe lângă asemenea stațiuni de caritate publică; ar trebui, pe lângă altele, să îndulcască, cât de puțin macar, amarul unei vieți isolate și inchinate cerului, pe care și-o impun, de bună voe, niște femei sărmane. Fostul quasi proprietar al Almașului, de și de o avariție proverbială, totuși avusese, pe cât se vede, momente de filantropie; el începuse o zidire, pe care însă n'au avut timpul să o termine, și pe care o destinase pentru monastire; această, zidire s-ar pute utiliza; totuși nime nu se gândește la acesta și timpul o ruinează în liniște și fără pedică. Vizitarăm împrejurimile Monastirei, care sunt de o rară frumuseță; peisajul ce se des-

fășură de pe înălțimea de la răsărit e în adevăr fermecător. După prânz, vizitarăm pe actualul posesor al Almașului, care ne primi cu o distinsă amabilitate, și care ne opri până adoua zi.

De la Almaș, trebuia să mergem la Horaița; dar fiind că nu cunoșteam drumul, furăm nevoiți a ne adresa la superioara schitului, spre a ne da pe cineva, care să ne conducă; acesta fu lucrul cel mai ușor, de vreme ce maica Calistrata se pare că nu îndeplinește, în monastire, un alt rol de cât pe acela al călăuziei; ne gătirăm și plecarăm; călăuza mergea înainte și noi după ea; și acum mi se pare că ved aeeva pe maica Calistrata: era o femeie de o statură mijlocie, mirêncă la trup și numai la cap călugăriță: pôte că acesta era portul ei de drum, noi ne dădurăm însă cu socotela, ca ea n'ar fi trebuit nici-odată să pună o altă îmbrăcăminte... avea niște ochi mari, căprii, de o expresiune diabolică și, de și trecuți în vârstă, avea totuși strălucirea fermecătoare a unei tinereți arse de focul patimilor; gura ei cam mare, și buzile ei, de și veștețite, dar totuși destul de cărnoșe, trădau un trecut, pe care nu s'ar fi putut potrive, cu nici un preț, haina unei mirese a lui Hristos; chiar restul figurei, care avea ceva din tipul boțit al mongolilor, mărea încă mai mult expresiunea întregului și te făcea, fără de voc, să te gândești cu două-zeci de ani în urmă. Pe tâmplele ei eșta, de sub comanac, în semicercuri, părul ei cărunț, dar totuși așezat și peptănat cu multă îngrijire..... ce păcat că nu era negru acest păr! Ea tăcută noi tăcuți, ea gândindu-se la cine știe ce, eu făcând reflecțiunile de mai sus, ne urmam drumul pe pârăul Almașului la deal. Căldura caniculelor era covârșitoare, și ar fi fost imposibilă de intrunțat dacă umbra pădurilor n'ar fi stâmpărat'o puțin. Din când în când, ne opriam la umbră spre a ne odihni;

călăuza noastră ne găsia prea bicisnici, și avea dreptate: dacă cineva ar fi avut curiozitatea să se uite la picioarele ei, care se iviau cu indescrețune, până mai în sus de glezne, de sub scurta ei fustă, și, mai mult încă, dacă ar fi făcut, cu imaginațiunea, o inspecție mai în sus, în regiunile nevăzute, ar fi găsit, în loc de picioare, niște fuse de oțel, care, lipsite de plenitudinea tinereții, și fără caracter pământesc, puteau să se miște în mod mecanic, fără sfârșit; această femeie sbura, nu mergea; anticul Achil, cel iute de picior, se părea că respiră sub o fustă de cit și un comanac de pâslă. Ș'apoi măica Calistrata, avea convicțiunea darului său; pe drumul ce țineam noi, se întâmplase, cu câte-va zile mai înainte, niște prădăciuni, sau, spre a fi mai corecți, niște potlogării comise de niște găinari; luase, de exemplu, un ôre cine îmbrăcat într'un suman rupt, traista cu făină din spatele unui gușat, îi dăduse câți-va pumni și dispăruse în pădure; sau întâlnește un altul pe o prôtă, îi luase legătura cu fasole și se lăcuse nevăzut. De aceste neajunsuri se temea măica Calistrata, să nu ni se întâmple și nouă, și se hotărî deci, să ne cetescă un *paracelis de călătorie*, spre a ne ajuta *cel de sus* să ajungem teferi și nesuparați de nime la ținta călătoriei noastre. Nu putem, cu această ocaziune, să nu admirăm întinsa prevedere a părinților bisericei noastre: precum în medicină găsești leac pentru ori ce bôlă, tot ast-fel găsești în cărțile bisericești un *paracelis* sau o molitvă pentru ori ce împrejurare din viață: de ploe, de secetă, de friguri, de durere de cap, de câni turbați, de hoși, de insecte vătămătoare, de nebunie, de purici, de drum, de făcere, de deslegare la cele trupești, de încărcare de stomac, în fine de tot ce poți ști s'aũ îngrijit talmudiștii bisericii creștine; e totuși un pas făcut înainte, când te gândești că fizica,

„administrația” și medicina au călcat pe terenul spiritual al bisericii, oferindu-ne garanții reale și pământeste în locul celor fictive și dumnezeiești. Ori cum fie, totuși călăuza noastră își scose metaniile din sin și, ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși, începù a recita o rugăciune, însoțind acest monolog de niște mari cruci executate cu precisiune pe cele patru puncte cardinale ale persoanei sale. Din când în când, făcea și câte o metanie spre răsărit, dându’și aerul de quadruped din leit biman ce era; noi, care trebuia să fim de legea satului, simțiam un fel de respect amestecat cu milă pentru această automată care se strâmba sub impulsivitatea unui resort faurit de o religie bizară. Credința nu pòte locui de cât la unul din cei doi poli ai sufletului omenesc: sublimul și ridiculul; Maria din Magdala era sublimă, maica Calistrata era ridiculă, și eu mă distram căutând între ele o trăsătură de unire. . . Ochiul Mariei erau negri, maica Calistrată îi avea căprii; pòte ca același foc i-au încălzit și pe unul și pe alții; ast-fel, peste abisul dintre ele, găsisem cel puțin o punte construită din o rază de lumină, pe care gândul meu trecea de la una la alta, ca și de la trecut la prezent. Cu ast-fel de nimicuri în cap, continuam drumul prin potecile umbróse ale munților, sárind peste pâraele ce ne tâiau drumul, sau trecând pe sub giganticii brazi resturnați de vijelii sau de mórtea naturală, și care, rezemați cu vârfurile lor pe înăpțimea brazilor din partea opusă, formau pe de-asupra capetelor noastre niște gigantice punți aeriene, aruncate de însuși Dumnezeu, pòte, pentru selbategii și spárioșii locuitorii ai pădurilor virgine.

Catră asfințitul sòrelui, ajunserăm la Horaiță, unde furam primiti cu óre care rǎcélá de cătră egumenul monastirei, care státea în cerdac la aer curat. Din în-

trebările și responsurile obicinuite și reciproce despre sănătate, ne puturăm lămări ca St. sa suferia de un gutunariu, și că, prin urmare, bunul său umor dispăruse în fața acestei afecțiuni din regiunile superioare ale persoanei sale; cu toate acestea, totuși ni se servi un borș cu *chitici* și o mare mămăligă, care dispărură iute sub flămândeale noastre linguri și furculiți; ce voiți? devenisem, la drum, mai mîncăcioși de cât evangelistul Ión; păcat numai ca părintele Egumen nu știea că pofta de mâncare este o virtute pur evanghelică și ca, mai la urmă, e foarte problematic să se fi saturat cinci mii de ómenii din cinci pâni și doi pești, de cum să mai fi ramas și 12 coșuri de fărături!! Bine sau rău, alinarăm cntractiunile spasmodice ale stomacului nostru, și merserăm apoi în biserică, spre a vide mai de aproape această zidire, pe care o cunoașteam numai din renume. Pe din afară, nu e de cât un masiv de pîtră vărut cu galben, în care nu predominesște nici o idee arhitectonică; de-asupra, o cêtă de turnuri, care nu se înțeleg între ele, își dau brânci și se îndesă unele în altele, spre a nu căde jos de pe masivul de sub picioarele lor. Credea, se vede, fundatorul acestui edificiu, că frumuseța arhitectonică stă în smocul de turnuri se s'ar pune pe capul unei biserici; dacă i-ar fi cădut sub ochi portretul vre unui australian împopoțonat cu pene la cap, de sigur că și-ar fi schimbat ideile sale în materie de arhitectură. În năuntru, biserică, dacă nu e frumoasă, e cel puțin comodă: amvonul, așezat de-asupra catapitesmei, pune pe predicator drept în fața credincioșilor, așa în cât nu e pericol de a eși din această biserică, după o predică, cu gâtul sucit înspre stînga. Amvonul la stînga, după cum se obicinuesște în toate celelalte biserici ortodoxe, devine, față cu frecuența predicilor dominicale, o cestiune de sănătate publică,

în care andrelele gâtului ocupă primul și cel mai de
 capitanie loc. Credem că bisericile *ce se vor zidi de
 acum înainte* vor avea amvónele lor de asupra catapi-
 simei. De jur împrejurul interiorului bisericeii, la o înăl-
 țime de câți-va stânjini și lipită de zid, stă suspenda-
 tă o galerie cu balustradă, pentru femeii. Acésta gale-
 rie, ne fiind o cestiune de stil și, pentru localitate,
 nici o cestiune de necesitate, nu are nici un scop,
 și putea, prin urmare, lipsi, fără să jignéscă mărășica, cu
 care fundatorul avea de gând să inpodobéscă edifi-
 ciul seu. Aceaste galerii izolătore au locul, său ar tre-
 bui să și aibă locul lor în templele unde mulțimea cre-
 dincioșilor de ambe genuri este mare. Acolo în adevér
 se duce cine-va de multe ori, să vadă cerul în ochii
 unei femei pe care n'o pòte întâlni în altă parte; icó-
 nele de lemn, vechi și réu zugrăvite, dispar înaintea
 altor icóno mai noué și mai artistic zugrăvite; mergem
 să căutam cerul și găsim pământul; credința în Dum-
 nezeu devine amor lumesc și locașul de unire într'un
 gând e merit a deveni un locaș uade, prin ochiade se con-
 tractéază unirile... tot într'un gând; de altmtrale murii sunt
 stropiți cu albastru sau galben; pictură puțină și rea;
 toți sfinții și tóte sfintele, cu Isus Hristos în trunte,
 sunt eșii de sub penelul vre unui iconar rus; unghiu-
 rile înlocuesc curbele, și formele osóse și ascuțite ieu
 pretutindine locul formelor cãrnóse și rotunde; de se
 înuimplă ca vre un sfânt să aibă barbă albă, apoi a-
 răsta se scobórá just până la brâu, sau chiar până la
 metatarsul picioarelor, în formă de con resturnat; lón
 hotezătorul mirósă a pustiu și a cépa; sfintele sunt
 toate după modelul păzítórelor de capre din văile Ce-
 dronului, cu pelea pãrlită de sórele arzetor al țării fi-
 lor lui Esau. Cu tóte aceste biserica, ori cum, capătă
 o mare însemnatate față cu locul în care e zidită; au
 trebuit mancă și timp, pentru clădirea ei în aceste lo-

curi impracticabile, și nu se poate contesta zelul și îndrăgirea fondatorului pentru cele sfinte. Ori în cotroile întorcî, te impresoră singuratatea, la hotarele căreia viața se pare că espiră; omul împrumută aice mutismul de la arborii, în mijlocul cărora trăește, așa în cât cele mai gularive ființi din aceste locuri sunt numai lastuni, care sbor în stoluri negre, înainte de apusul soarelui, și se învârtesc, țipând, în jurul turnurilor albe și nemișcate ale bisericii. Nu departe de Horaița, pe un munte despre mază-zii, se află Horaița mică sau Horăicioara; schitul acesta e un adevărat cuib de vultur aninat în crăpătura unei stânci aeriene; mai totdeauna el e ascuns între nori, și numai când aceștia se desfac, schitul se vede albind dintre brădișul negru și posomorît.

În zori, a doua zi, eram pe drumul Văratecului, și de vreme ce călăuzul nostru, un băet ca de 15 ani, nu știea de cât pe cel mai lung și mai rău, noi apucărăm pe acesta. Cât merșerăm prin umbră, drumul fu plăcut; fagi și paltini ca lumea de bătrâni, cu trunchiuri albe și gole, își dau mâna din depărtare, formând deasupra noastră o boltă de umbră și de verdeta; singurul glas, ce se poate auđi în aceste locuri, e glasul vântului care se tae în frunza ascuțită a bradului; și glasul acesta are un farmec nespus. Nu știu prin ce proces psihologic îmi adusei aminte de un glas iubit, care astăzi nu mai resună în această lume; îl auziam și se părea că mi vorbește în limba neînțeleasă a vânturilor . . . tradusei această impresiune în următoarele patru versuri:

Și vântul ce străbate imensa adâncime
A negrelor prăpăstii, ce ochiul amețesc.
Uu dor adânc mi-aduce, un dor din altă lume,
Șun glas . . . de sigur morții pe vânturi retăcesc . . .

(Va urma)

C. Hogaș

Scóla No 2 de băeți din Piatrá.

La 2 Noemvrie s'a înăugurat, cu tot cerimonialul cuvenit, deschiderea noului local, construit de primărie, pentru scóla No. 2 de băeți. Elevii tuturor scoalelor, profesorii, institutorii, toate autoritățile erau față. După sfințirea apei, stropireă edificiului, revisorul scolar a ținut o mică cuvîntare de ocaziune.

Ca cronicarii, spre a se păstra în analele scólelor istoricul respectiv la această scóla, vom da aci, în câte-va cuvinte, istoricul acestei scóle de la înființarea ei și pină în present, și acésta spre a se vide cât de mult pot face oamenii, cari se află în fruntea ori a-și ce instituțiune, când acești ómenii sunt povățuiți de idea binelui, a progresului, pentru care nu cruță ori ce muncă, ori ce sacrificiu ori ce stăruință.

Din istoricul acestei scóle, ori cine va pute vide ce póte face legea progresului, cum lucrurile ori cât de mici, ori cât de elementare la început, merg, prin stăruință, la perfecționare. Istoricul acestei scóle nu'l vom face cu alt scop de cât pentru edificarea generațiilor actuale, pentru că dănsule, în viitor, dacă nu vor face mai mult pentru progresul instituțiilor, ce, fac și produc progresul și civilizația, cel puțin să facă cât au făcut antecesorii.

Istoricul scoalei No. 2 de băeți, al căruia local stabil și din nou făcut, se sfințește acuma, este cel următor :

La 2 Septembrie 1859, preutul Nicolai Ionescu, ce mai înainte avusese o scoolă privată de fete și se lu-

ase acuma pe comptul statului, înființază o școală privată de băeți în suburbia Precista, una din suburbiile cele mai populate.

Acastă școală era foarte populată, mai ales că până în acest timp nu era de cât o singură școală primară, înființată la 1842; numărul copiilor era foarte mare pentru o singură școală, așa că necesita numai de cât înființarea unei adoua școle de băeți, și așa la 17 Septembrie 1860, această școală privată, să ie pe samsa statului, sub numele de școală No. 2 de băeți, numindu-se ca institutor de clasa I. preutul N. Ionescu, înființatorul acestei școle.

De atuncea și pînă în present, clasele și membrii corpului didactic de la această școală au trecut prin următoarele faze: la Septembrie 1861 se înființază clasa II, trecându-se preutul Ionescu la clasa II, iar la I-a s'a numit Dl. Ioan Tazlaónul, care a fost unul dintre cei mai buni institutori ai acestei școle; la Septembrie 1863 se înființază clasa III, numindu-se institutor și director regretatul Ión Grigorcea; de aci școla a funcționat cu trei clase pînă la 1870, când s'a înființat și clasa IV-a trecându-se la dânsa Ión Grigorcea iar la III-a s'a numit Gheorghe Musteța.

Nenorocitoarea reformă a ministerului Tel prin unirea clasei I cu II în totă țara, a adus și în personalul acestei școle următoarele prefaceri: Ioan Tazlaónul rămâne la clasa I și II-a, preutul N. Ionescu la III-a și Ioan Grigorcea la IV, iar Gh. Musteța disponibil. După una lună de la această reformă, Tazlaónul este strămutat la Mihăileni iar în locul seu s'a transferat de la Mihăileni aci, Dimitrie Ionescu, fiul preutului Ioan Gheorgiu din Pétră.

La 1876 luna Iulie, unul din cei mai buni și mai harnici institutori ai aceste scoale, Ioan Grigorcea, moare,

numindu-se în locul său Ión Mancaș, și după doua luni de la mórtea lui Grigorcea, móre și Dimitrie Ionescu, numindu-se în locul său Dimitrie Neculau, fost elev al acestei scóle și fíul preutului N. Ionescu, institutorele clasei a III-a

La 1 Octomvrie 1883, după 11 ani de suferinți, prin unirea clasei I cu II, Guvernul actual, în sollicitudinea sa pentru prosperarea învățămintului, sepărăză clasa I de a II-a de la acésta scóla, trecénd la II-a pe dl. Dem. Neculau iar la I-a numind pe dl. I. Ch. Negruți: acestea's fazele prin care au trecut clasele și institutorii acestei scóle de la înființarea sa și până în present; iată dar, cum din o singură clasă și de la un singur dascăl au ajuns la scola complectă cu patru clase și patru institutori.

Să videm fazele prin care au trecut localurile acestei scóle, pînă a ajuns la acest palat :

Scóla, la început când s'a înființat, a stat, de la 1860 — 1864, în niște căsuțe cu chirie a lui Vasile Popovici în mahalaua Precista, apoi s'a strămutat în casele d-lui V. Covrig și în casele d-lui Radovici, unde vine astă zi scóla No. 2 de fete. La 1870, primăria cumpăra pentru astă scóla, casele d-lui Radovici, și fiind că nu încăpeau în ele clasele și directorul, s'a stărut la Guvern tot atunceă și s'a dat pentru astă scóla si un rând de case, cu două odăi mari, ce vine lingă casele d lui Radovici, și care erau propietate a schitului Tarcău; aceste case erau pe locul, unde astăzi este clădit acest mărăș local. Scóla dar No. 2 de băeți a stat în aceste case de la 1870 și până la 27 Aprilie 1881, când s'a început construirea acestui local.

În orașul nostru s'a agitat mult timp ideia de a înzestra scoalele și cele alte autorități cu locale proprii a lor și construite anume; pînă la 1876, comuna nós-

tră n'ave ca localuri proprii ale sale de cât scôla No. 1 de băeți, scoala No. 2 de băeți; unde este astăzi scôla No. 2 de fete, însă și acestea nu erau și nu sunt proprii pentru un local de scôlă.

Barbații, ce au figurat în consiliul nostru comunal de la 1877 încoace, au început a se gândi și a se ocupa mai serios de a înzestra scôlele cu localuri proprii ale lor, dotându-le și cu materialurile de studiu ce erau necesare.

Așa la 1877, se cumperă pentru primărie casele d lui Stan, ce sunt un adeverat palat; iar casele unde era primăria, se destină pentru gimnaziul comunei. Barbații însă cari s'au ocupat cu tot dinadinsul, cu toată buna voință și sacrificiul pentru scôle, au fost acei cari au figurat cu deosebire în consiliul comunal de la 1879 și până în prezent. Barbații din aceste consilii au înțeles mai bine cerințele învățemintului: *local bun, copii mulți, învățători capabili și harnici*. Așa consiliul comunal de la 1879 încóce au făcut pentru scoale următoarele îmbănătățiri: a înzestrat gimnaziul cu un cabinet pentru științele Natūrale, Fizice, Chimice și Matematice, au restaurat scoala No. 1 de băeți, au cumpărat localuri pentru scoala No. 1 de fete, pentru scoala No. 3 de băeți, însă lucrarea cea mai mare, mai colosală, este clădirea acestui local pentru scoala No. 2 de băeți fiind că acest local, în adevăr intrunește în sine toate condițiile igienice, pedagogice și didactice.

În sesiunea de toamnă a anului 1880, consiliul comunal a decis să facă pentru scola No. 2 de băeți un local nou. A însărcinat pe dl. consilieriu M. L. Adamescu, ca să mērgă la Iași spre a trata cu un arhitect facerea planului și a divisului. Dl. Milțadi Toni, a făcut un plan de scôlă primară, sôrte bun și mareș, așa că orî cine îl va vide, va aplauda pe Dl. Toni.

Consiliul comunal l'a aprobat, a decis facerea localului în regie, după care au și numit o comisiune care să eșecute lucrarea. Comisiunea s'a compus din D-nii M. L. Adamescu, V. Șoimariu și V. Văleanu consilierii; și din D-nii Ioan Mancaș, Dem. Neculau și M. Halunga institutorii. La 27 Aprilie 1881 s'a pus temeliala și astăzi 2 Noembrie 1883 s'a terminat, când s'a și făcut deschiderea și sfințirea acestui local pentru școala No. 2 de băieți.

Acesta-i istoricul localurilor acestei școle, până a ajuns la acest mare edeficiu.

Edeficiul este mare; în țara noastră sunt puține edeficii asemenea; salele de clase au o înălțime de 5 1/2 metri, lungimea de 11 metri și lățimea de 7 metri; zidirea întregă este lucrată cu multă artă; localul este zugrăvit; băncile sunt făcute după modelul celor de la Asilul: „Elena Dómna“.

Nimica din ceia ce cere învățământul nu lipsește acestui local, ce costa pe comună, 70,000 lei. România ar fi prea fericită să aibă asemenea localuri de școală; iar acest local pentru orașul nostru, va fi în viitoriu martorul cel mai viguros despre sollicitudinea omienilor din consiliul nostru comunal, pentru grija și îmbunătățirea învățământului: *când este buna română și stăruntă, totul se face*.

Ceia ce trebuie de acuma înainte este, ca D-nii institutorii de la această școală să se pătrundă de sollicitudinea și cheltuelile făcute de guvern, comuna și cetățeni, pentru ridicarea și îmbunătățirea acestei școle. Ei dar, au dreptul de a cere de la D-nii institutorii ai acestei școle: știință, progres, silință și devotament în îndeplinirea datoriei. spre a corespunde cu folos acestor îngrijiri, prin darea de copii bine crescuți și învățați.

ACT DE MULȚEMIRE.

Acest No. al revistei, s'a imprimat *cu spesele oferite de Dl. Nicu N. Albu*, membru al societății „Asachi“.

Se aduc publice mulțemiri D-lui Nicu N. Albu.

Suntem fericiți a constata, cu astă ocazie, că există și ómeni ce se gândesc și se interesază de dezvoltarea literară și științifică.

„Comitetul de Redacție“

